

หนังสือปริทัศน์ : พื้นที่ในความหมายของเดวิด ฮาร์วี
Book review : *The Enigma of Capital and the Crises fo Capitalism*

พลพฤทธิ พนาสถิย์

หนังสือ *"The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism"*

นี่ David Harvey ต้องการนำเสนอการวิพากษ์ระบบทุนนิยมตามแนวทางมาร์กซิสต์ อย่างเป็นระบบและครอบคลุม ในรูปแบบที่สามารถอ่านเข้าใจได้ง่าย โดยใช้ "ทุน (Capital)" เป็นตัวละครหลัก แล้วดำเนินเรื่องผ่านการที่ "ทุน" ไหลเวียนผ่านองค์อาชีพทั้งหลายในสังคม ซึ่ง Harvey อ้างว่าในระบบทุนนิยม ทุนมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการที่จะต้องไหลเวียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการสะสมเพิ่มขึ้นของทุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และด้วยเหตุนี้ Harvey จึงสรุปว่า ทุนนิยม เป็นสิ่งไม่สมเหตุสมผลและไม่เสถียร เพราะมีความขัดแย้งอยู่ในตัวเอง เนื่องจาก "ทุน" ที่ถูกสะสมมากขึ้น ย่อมต้องปะทะกับขอบเขตอันจำกัดขององค์อาชีพต่างๆ จากทั้งภายในระบบเองและ/หรือที่แวดล้อมระบบอยู่ อันเปรียบเสมือนเป็นปรากฏการณ์หักกัน การไหลเวียนของทุนนั่นเองอยู่ตลอดเวลา แต่จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเขายืนยันว่า "ทุน" โดย "ชนชั้นนายทุน" ได้พยายามหาหนทางข้ามพ้นหรืออ้อมหลักปรากฏการณ์เหล่านั้นอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพียงเพื่อให้ทุนยังคงไหลเวียนต่อเนื่องต่อไป และก่อให้เกิดการสะสมเพิ่มขึ้นของทุนได้อย่างไม่สิ้นสุดนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งเมื่อถึงปรากฏการณ์บางอย่างที่ ทุนไม่สามารถข้ามพ้นหรืออ้อมหลักไปได้ทันทั่วทั้งที่ เมื่อนั้นจะเกิด "วิกฤตการณ์ (Crises)" ขึ้น และแม้ว่าท้ายที่สุด "ทุน" จะสามารถผ่านพ้นวิกฤตินั้นไปได้ก็ตาม แต่ด้วยตรรกะอันย้อนแย้งนี้ยังคงฝังตัวอยู่ในระบบอยู่เช่นเดิมอย่างนี้ ในที่สุด วิกฤตการณ์ ย่อมเกิดขึ้นซ้ำอีกอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้และด้วยผลรวมของทุนในระบบที่มากกว่าเดิม วิกฤตการณ์ย่อมเลวร้ายลงไปกว่าครั้งที่ผ่านๆ มา โดย Harvey เชื่อว่ากรอบคิดเชิงวิพากษ์แบบมาร์กซิสต์ เมื่อนำมาผูกโยงเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นตลอดช่วงเวลาก่อนพัฒนาของระบบทุนนิยมในโลก ที่ยังคงเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินขึ้นอยู่เสมอมา (ภาคผนวก 1) โดยเฉพาะเมื่อเน้นที่วิกฤตการณ์การเงินครั้งล่าสุดและหนักหนาสาหัสที่สุดของสหรัฐฯ ซึ่งเริ่มแสดงผลตั้งแต่ปี 2007 จึงถือเป็นการสร้าง คำอธิบายเรื่องราว หรือ "เรื่องเล่า" ได้อย่างลงตัว ซึ่งคงไม่สามารถถูกนำเสนอได้ในช่วงเวลาใดที่เหมาะสมไปกว่านี้อีกแล้ว Harvey จึงสามารถนำพาให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพได้อย่างชัดเจน (ผู้อ่านยังอาจเป็นผู้อยู่และได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์) ถึงลักษณะการทำลายล้างตัวเองในเชิงโครงสร้างของทุนนิยม อันถูกเปิดเผยให้

เห็นด้วยการทำความเข้าใจการไหลเวียนของทุนอันยุ่งยากซับซ้อนนั้น ซึ่งผู้เกรียงไกร ได้มีสี่สัณอย่างลงตัวและเข้าใจได้ง่ายของ Harvey น่าจะถือเป็นจุดที่โดดเด่นที่สุด ประการแรกของหนังสือเล่มนี้ ซึ่ง Harvey เองถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งตาม ความเชื่อของเขาในฐานะปัญญาชนฝ่ายซ้าย (หน้า 241)

จุดเด่นที่สุดอีกประการหนึ่งและถือว่าเป็นนวัตกรรมในทางทฤษฎี คือ การ ที่ Harvey ได้สร้าง “ทฤษฎีร่วมวิวัฒนาการของวงล้อมกิจกรรม 7 วง หรือ the co-evolution theory of the seven activity spheres” ซึ่งเขาให้เป็นกรอบในการอธิบายถึง พัฒนาการของระบบทุนนิยม และเพื่อหาทางออกจากระบบทุนนิยมนี้ด้วย

แต่แน่นอนว่า ไม่ว่าการสร้างเรื่องเล่า คำอธิบาย หรือกรอบทฤษฎีของ เขาจะทำให้ผู้อ่านเชื่อหรือคล้อยตามและติดตามได้ง่ายสนุกสนานเพียงใดก็ตาม ท้ายที่สุดผู้อ่านคงต้องการทราบถึง ทางออกที่เขาต้องตอบอย่างเป็นรูปธรรมต่อ คำถามในเชิงปฏิบัติการของเขาเองที่ตั้งเป็นชื่อของบทที่ 8 ว่า “What is to be Done? And Who is Going to Do It?” ซึ่งในบทนำ Harvey ได้ยืนยันก่อนแล้วว่า “ต่อเมื่อ เราได้เข้าใจ ‘ความยุ่งยากซับซ้อนของการไหลเวียนของทุน’ และ ตระหนักถึง วิกฤติ อันไม่สิ้นสุด และ ความล่มสลาย ที่รอคอยอยู่เบื้องหน้า แล้วเท่านั้น เราจึงเริ่มรู้ว่า ‘เราจะต้องทำอะไร’” (หน้า viii) อีกทั้งเมื่อเขาพยากรณ์ว่า “แม้ด้วยลักษณะเฉพาะ ของทุนนิยมข้างต้นก็ตาม ทุนนิยมก็จะไม่สิ้นสุดลงด้วยตัวของมันเองแต่มันจะต้อง ถูกทำให้สิ้นสุดลง” (หน้า 260) ผู้อ่านคงยังต้องการทราบให้แน่ๆ ว่า แล้วเราจะต้อง ทำอะไรกับทุนนิยม ซึ่งหลังจากอ่านจบแล้ว ผู้อ่านคงต้องตัดสินใจเองว่า โดยแท้จริง แล้วคำตอบที่ Harvey ได้ให้บรรดาอธิบายไว้ในบทสุดท้ายนั้น ถือเป็นการตอบคำถาม ที่เขาตั้งขึ้นเองได้หรือไม่ ดังจะได้กล่าวต่อไป

โดยภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ หนังสือประกอบด้วย บทนำ และเนื้อหา อีก 8 บท รวมถึงภาคผนวก 2 หน้า ซึ่งหน้าแรกสรุปช่วงเวลา “วิกฤตินี้สินและการกู้สถาบันการเงินจากวิกฤติ (Bail-out) เหล่านั้น ในช่วงปี 1973-2009” และ หน้าที่สองสรุปช่วงเวลาการเกิด “นวัตกรรมทางการเงิน และตลาดอนุพันธ์ ช่วงปี 1973-2009” พร้อมทั้งแหล่งอ้างอิงและแหล่งที่ควรอ่านเพิ่มเติม และ ดัชนี

บทนำ “Preamble” บรรทัดแรกระบุชัดเจนว่า หนังสือเล่มนี้ว่าด้วย การไหลเวียนของทุน (capital flow) พร้อมทั้งอุปมาต่อมาทันทีว่า การไหลเวียนของทุน ว่าเป็นเสมือนการไหลเวียนของโลหิต “Capital is the lifeblood that flows through the body politic” ที่แม็คดูแล้วมีสีสัน แต่กลับน่าเสียดายที่มีได้มีการคลี่คลายต่ออีกเลยว่า นอกจากลักษณะการไหลเวียนไปเพื่อนำปัจจัยการดำรงอยู่ไปสู่ทุกองของระบบอย่างไม่มีสิ้นสุดแล้ว ทั้งสองสิ่งเหมือนหรือต่างกันอย่างไรอีกบ้าง และการไหลเวียนของทุนที่ต้องไหลเวียนเพื่อการสะสมเพิ่มขึ้นของทุนนั้นเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และนำไปสู่อะไร แต่แน่นอนที่เขาจะสามารถสรุปได้ว่า การที่เราจะไม่รู้ถึงการไหลเวียนของโลหิตดีพอ ซึ่งจริงๆ แล้วก็อาจไม่ต่างกับการกล่าวว่า การที่เราไม่รู้สิ่งใดก็ตามได้ไม่ดีพอนั้น การกระทำเพื่อแก้ไข ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้นย่อมทำได้ไม่สำเร็จผลหรือกระทั่งอาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงตามมาได้เสมอ เช่นเดียวกับการที่เรายังไม่เข้าใจการไหลเวียนของ ทุน ใน ทุนนิยม ดีพอแต่ต้องการเปลี่ยนแปลงล้มล้างมันนั่นเอง

บทที่ 1 “The Disruption” กล่าวถึงวิกฤติการณ์การเงินครั้งล่าสุดของสหรัฐฯ ที่เริ่มต้นในปี 2007 ให้เห็นทั้งที่มา กระบวนการ กรณีตัวอย่าง และภาพรวมทั้งหมด Harvey เห็นว่า เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่วิกฤติการณ์ช่วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งชนชั้นนายทุนได้หลอมรวมพลังกันเข้มข้นมากขึ้นเรื่อยๆ พัฒนาไปเป็นสิ่งที่ Harvey เรียกว่า “พันธมิตรภาครัฐ-การเงิน หรือ state-finance nexus” ที่ในหลักปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกันว่า รัฐจะ (ทุ่มทุน) ปกป้องภาค (สถาบัน) การเงินอย่างถึงที่สุด โดยในวิกฤติการณ์ล่าสุดนี้ ด้วยข้ออ้างว่า “ใหญ่เกินกว่าที่จะล้ม (too big to fail)” (หน้า 5) ซึ่งทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า moral hazard ต่อสถาบันการเงินทั้งหลายที่มีต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดในการดำเนินธุรกิจของตนเอง (ยิ่งขนาดของตนเองใหญ่โตเท่าไร รัฐยิ่งต้องจำเป็นต้องคุ้ม) สถาบันการเงินทั้งหลายจึงพร้อมที่จะเสี่ยงทำธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงอย่างถึงที่สุดตามตรรกะของการแข่งขัน (ร่วมกันลงเรือลำที่เสี่ยงที่สุดลำเดียวกัน ยิ่งเรือลำยิ่งใหญ่เท่าไร รัฐยิ่งต้องจำเป็นต้องคุ้ม)

นอกจากนี้ ด้วย “พันธมิตรภาครัฐ-การเงิน” ได้ประสบความสำเร็จในการพยายามกดราคาดัชนีแรงงานตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งนำไปสู่การขาด “กำลังซื้อจริง หรือ effective demand” (แผนภูมิหน้า 13 บน และหน้า 14) อันนำไปสู่

การเติบโตขึ้นของอุตสาหกรรมบัตรเครดิต และการเป็นหนี้ ตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 จนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัวสำหรับผู้มีรายได้ปานกลางในปลายทศวรรษที่ 1990 และต้องขยายความเป็นหนี้ไปสู่ผู้มีรายได้ต่ำ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ด้วยเงินจากการเป็นหนี้ทั้งในด้านอุปสงค์ของผู้(กู้)ซื้อรายได้น้อย และในด้านอุปทานของผู้(กู้)ประกอบการ จนทำให้ภาคอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัยตกอยู่ในมือของภาคการเงินอย่างเบ็ดเสร็จ ซึ่งเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นกับภาคสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภคด้วยเช่นกัน แต่ด้วยมายากลทางการเงินที่สร้างนวัตกรรมของการค้าประกันหนี้ “securitization” ซึ่งทำเสมือนว่า การกระจายความเสี่ยงของหนี้เหล่านั้น ได้ทำให้ความเสี่ยงที่มีอยู่อันตรายหายไป พร้อมๆ กันกับการพยายามทำให้ทุกคนเชื่อว่า ราคาบ้านจะสูงขึ้นไปได้เรื่อยๆ รวากับไม่มีขีดจำกัด

ด้วยความสำเร็จของการควบแน่นรวมตัวกันของภาคการเงินได้ทำให้เกิดการสะสมทุนขึ้นอย่างมหาศาล และ ชนชั้นนายทุน ก็ต้องการและจำเป็นต้องลงทุนซ้ำด้วยการแสวงหาช่องทางลงทุนใหม่ เพียงแต่ในบริบทเช่นนี้ไม่ใช่เพื่อการลงทุนการผลิต แต่เป็นการลงทุน(เก็งกำไร)ในมูลค่าสินทรัพย์ซึ่งเห็นได้ชัดว่าได้กำไรมากกว่าการผลิตจริง โดยเฉพาะหลังการขยายตัวของสิ่งที่ต่อมาเรียกกันว่า “Shadow banking” ซึ่งประกอบไปด้วยสถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงินซึ่งอยู่ภายใต้มาตรการการควบคุมตรวจสอบที่ผ่อนปรนหรือกระทั่งหย่อนยานกว่า พร้อมกับการอุบัติขึ้นของนวัตกรรมทางการเงินอันหลากหลายที่มีความซับซ้อน จนแม้แต่ธนาคารหรือผู้ตรวจสอบก็ไม่สามารถเข้าใจหรือทราบถึงความเสี่ยงที่แท้จริงของตราสารการเงินเหล่านั้นได้ ซึ่งการเติบโตของภาคการเงินนั้นรวดเร็วและขยายใหญ่โตมากขึ้นจนกระทั่งรายได้จากการทำธุรกรรมทางการเงินของบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ๆ เช่น General Motor มีมากกว่ารายได้จากภาคการผลิตสินค้าจริงๆ เสียอีก ซึ่งนั่นกลับยิ่งนำไปสู่การลงทุนในภาคการเงินที่ไม่ก่อให้เกิดการผลิตมากกว่าภาคการผลิตจริงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเหมือนกับว่าภาคการผลิตจริงตกอยู่ในมือของนักบัญชีและสถาบันการเงินที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ หรือ “rule of experts” (หน้า 99) ซึ่งต้องมีความสร้างสรรค์อย่างมากในการทำบัญชีที่ยุ่ยากซับซ้อนในช่วงที่ตลาดมีความอ่อนไหวและราคาสินทรัพย์มีความไม่แน่นอนสูงเช่นนั้น จนกระทั่งที่สุดแล้วภาคการเงินทั้งระบบก็อยู่ในสถานะที่ไม่มีใครสามารถควบคุมหรือตรวจสอบใครได้ และเมื่อฟองสบู่แตกได้นำไปสู่

วิกฤตการณ์ทางการเงินครั้งล่าสุด ซึ่งลงเอยด้วยการที่รัฐอัดฉีดเงิน (ภาษี) เข้าอุ้มสถาบันการเงินที่เรียกว่า “national bail-out” ซึ่ง Harvey เห็นว่าเป็นสาเหตุของวิกฤตการณ์ทั้งหมดเป็นความผิดของภาคการเงิน (ชนชั้นนายทุน) แต่เพียงกลุ่มเดียว (หน้า 30) แต่ได้กลายเป็นกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์และกลับมาประกอบการเล่นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นเลย

บทที่ 2 “Capital Assemble” สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์ข้างต้น Harvey พยายามนำไปสู่ผู้อ่านสู่การวิเคราะห์ให้เห็นถึง ลักษณะที่ขัดแย้งในตัวเองอันนำไปสู่วิกฤตการณ์อย่างต่อเนื่องของทุนนิยม โดยเริ่มต้นด้วยการให้คำจำกัดความของ ทุน (Capital) ว่า “ทุนไม่ใช่สิ่งของ แต่เป็น กระบวนการที่เงินถูกนำไปใช้เพื่อสร้างเงินให้มากขึ้น” (หน้า 40) และ “ทุนนิยมไม่สามารถยอมรับการขัดขวางหรือชะลอกระบวนการไหลเวียนเพื่อการสะสมเพิ่มขึ้นของทุนนี้ได้ และมีแรงจูงใจอย่างยิ่งในการพยายามให้ทุนไหลเวียนเร็วขึ้น” (หน้า 41) ยิ่งเมื่อทุนถูกลดทอนมูลค่าลงไปในทุกขณะเนื่องจาก “กฎแห่งการแข่งขัน” ในขณะที่ทุนก็ได้กลายเป็นรูปแบบหนึ่งของ “อำนาจ” ทางสังคมที่สามารถคงอยู่กับตัวบุคคลได้ ยิ่งทำให้ทุนยิ่งถูกทำให้ไหลเวียนเพื่อการสะสมเพิ่มขึ้นของทุน

จากการวิเคราะห์การไหลเวียนของทุนผ่านการผลิต Harvey นำเสนอ “ปรากร” ที่สามารถสกัดกั้นการไหลเวียนของทุนเอาไว้ 6 ประการ ได้แก่

- 1) ความขาดแคลนเงินทุนตั้งต้น
- 2) ความขาดแคลนหรือความยุ่งยากในการจัดหาแรงงาน
- 3) ขาดแคลนปัจจัยการผลิต อันรวมไปถึงข้อจำกัดทางธรรมชาติ
- 4) ขาดแคลนเทคโนโลยีหรือรูปแบบองค์กรที่เหมาะสม
- 5) การต่อต้านหรือความรู้ประสิทธิภาพของกระบวนการแรงงาน
- 6) ขาดแคลนความต้องการที่สามารถจ่ายได้จริงในตลาด

หลังจากนั้น ตลอดทั้ง **บทที่ 3 “Capital Goes to Work”** จนถึงช่วงท้าย **บทที่ 4 “Capital Goes to Market”** เป็นการอธิบายพร้อมกรณีตัวอย่างของการที่ทุนได้พยายามก้าวพ้นปรากรทั้ง 6 ซึ่งพอสรุปได้ว่า การก้าวพ้นปรากรความขาดแคลนเงินทุนตั้งต้น นำไปสู่การร่วมมือเป็น “พันธมิตรภาครัฐ-การเงิน หรือ state-

finance nexus” ทั้งในระดับรัฐชาติและนานาชาติ เพื่อให้เกิดกระบวนการการทำให้หมดความเป็นเจ้าของ “accumulation by dispossession” ผ่านกระบวนการยึดยึดระบบตลาดแบบที่ทำให้ทุกอย่างเป็นกลายเป็นสินทรัพย์ทางการเงินที่เคลื่อนย้ายถ่ายเทได้ พร้อมๆ กันกับยึดยึดกฎเกณฑ์การแข่งขันที่เสมอภาคกันให้กับปัจเจกทุน หรือ รัฐที่อ่อนแอกว่า ด้อยกว่า ทุนน้อยกว่าเพื่อสร้างความพ่ายแพ้จากการแข่งขันตามกติกากับผู้ที่อ่อนแอกว่าเหล่านั้น ซึ่งด้วยการทำให้ทุกอย่างเป็นสินทรัพย์ทางการเงินแล้วเท่านั้น นายทุนผู้ชนะจึงจะสามารถเข้าไปดูดกลืนทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้แพ้ได้ ซึ่งการยึดยึดระบบตลาดและการบังคับตามกฎหมายที่เท่าเทียมแต่ไม่เป็นธรรมต่ออาศัยรัฐเป็นเครื่องมืออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว Harvey เคยกล่าวไว้อย่างละเอียดในหนังสือ *Spaces of Global Capitalism* (2006)

ส่วนการก้าวผ่านปรากฏการณ์ความขาดแคลนหรือความยุ่งยากในการจัดหาแรงงาน นำไปสู่การกวาดต้อนแรงงานราคาถูกจากที่อื่นๆ เข้าสู่การผลิต ดังเช่น การดึงดูดแรงงานจากภาคเกษตรเข้ามากระจุยตัวอยู่ในเมืองหรือแหล่งอุตสาหกรรมจนกระทั่งถึงแรงงานอพยพจากต่างชาติ ซึ่งนายทุนได้ควบคุมแรงงานด้วยการทำให้แรงงานแข่งขันกันเองในขณะที่ฉวยประโยชน์จากความแตกต่างหลากหลายทางเพศ ชาติพันธุ์ สีผิว ศาสนา หรือรสนิยมเพื่อสร้างความแปลกแยกมิให้กระบวนการแรงงานรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองได้โดยง่าย นอกจากนี้ ส่วนสำคัญยังเกิดจากความสำเร็จซึ่งก็เกิดจากความร่วมมือกับรัฐ ในการกดราคาค่าแรงตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 ดังกล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตาม การก้าวข้ามปรากฏการณ์หรือขีดจำกัดทางธรรมชาติ น่าจะเป็นปัญหาอย่างหนึ่งในกรณีคราวนี้ เมื่อ Harvey ยอมรับคำจำกัดความคำว่า ธรรมชาติ อย่างกว้าง ซึ่งรวมเอาทุกมนุษย์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติทำให้ “มหานครนิวยอร์กนั้นก็ไม่ได้มีความผิดแปลกไปจากธรรมชาติเช่นเดียวกันกับรังมด” (หน้า 85) ซึ่ง Marx ซึ่งเชื่อในพลังการผลิตที่จะปลดปล่อยมนุษย์ออกจากพันธนาการทางวัตถุ ย่อมมีปัญหาเมื่อธรรมชาติมิได้ถูกเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เชื่อและเป็นเพียงเครื่องรองรับการตกตวงของมนุษย์โดยไม่แสดงผลกระทบต่อมนุษย์เลย จึงไม่น่าแปลกใจที่ Harvey อ้างว่าแม้ Marx เองก็กล่าวถึงความย้อนแย้งในประเด็นนี้เอาไว้ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่า ด้วยข้ออ้างนี้เองต่างหากที่นายทุนพร้อมที่จะหยิบฉวยเอา

ไปใช้สร้างผลกำไรมหาศาลจากการขายสินค้าที่อ้างว่าหรือถูกทำให้ขาดแคลน (ซึ่งรวมถึงวัตถุดิบเพื่อผลิตสินค้านั้นด้วย)

ความสำเร็จของการก้าวข้ามขีดจำกัดทางเทคโนโลยีหรือรูปแบบองค์กรที่เหมาะสม รวมถึงปรากฏการณ์การต่อต้านหรือความไร้ประสิทธิภาพของกระบวนการแรงงาน ส่วนสำคัญย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐและอำนาจรัฐในการจัดวางและจัดการควบคุมองค์กรและโครงสร้างเชิงสถาบันให้เหมาะสมต่อและเอื้อต่อการเคลื่อนไหวของทุน ซึ่งด้วย “พันธมิตรภาครัฐ-การเงิน หรือ state-finance nexus” ในระดับนานาชาติ เช่น WTO หรือ IMF ซึ่งคอยกำกับดูแลให้รัฐต้องสร้าง “บรรยากาศความน่าลงทุน (good business climate)” ย่อมรวมไปถึงประสิทธิภาพของแรงงานที่มีฝีมือสูงราคาถูก มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีหรือรูปแบบองค์กรใหม่ที่บางครั้งถูกควบคุมไม่ให้เป็นการทำลายของที่มีอยู่เดิมเร็วเกินไป ซึ่งถูกขยายความอีกในประเด็น “การทำลายอย่างสร้างสรรค์ (Creative Destruction)”

สำหรับการก้าวพ้นการขาดแคลนความต้องการที่สามารถจ่ายได้จริงในตลาดเพื่อรองรับสินค้าหรือบริการที่ผลิตออกมาเพื่อนำเงินที่ได้จากการจากขายไปลงทุนต่อไปอย่างไม่สิ้นสุดนั้น สะท้อนด้วยความสำเร็จในกตราค่าแรงงานตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางการเงินล่าสุดดังกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งเขาได้กล่าวถึงกฎพื้นฐานของทุนนิยมในการต้องการเติบโตสะสมร้อยละ 3 (หน้า 112 และ 130) ซึ่งต้องการกำลังซื้อจริงเพื่อการจับจ่ายใช้สอยสินค้าหรือบริการที่ผลิตขึ้นจากการลงทุนเพื่อนำรายได้ที่ได้ไปลงทุนซ้ำต่อไป ซึ่งเมื่อขาดกำลังซื้อจริงก็จะเป็นปัญหาดังเช่นในช่วงทศวรรษที่ 1930 ซึ่งแนวคิดแบบเคนส์ได้อุบัติและครอบงำเศรษฐศาสตร์

ในตอนท้ายของ **บทที่ 4 “Capital Goes to Market”** นั้น Harvey เสนอว่า “วิกฤติการณ์ (Crisis)” จะเกิดขึ้นเมื่อทุนไม่สามารถก้าวพ้นปรากฏการณ์สำคัญทั้ง 6 ข้างต้นได้ โดยทุนส่วนเกินจำนวนมากจะต้องถูกดูดซับหรือหาทางเอาออกจากระบบไปให้ได้ Harvey จึงสรุปว่า วิกฤติการณ์ แท้จริงแล้วก็คือ “ตัวเหตุผลที่มาแก้ไขความไร้เหตุผล (Irrational rationalizes)” (หน้า 71, 117 และ 215) อันเนื่องมาจากความย้อนแย้งในตัวเอง ความไม่สมดุล การขาดเสถียรภาพ และความไม่

สมเหตุสมผลของการสะสมทุนอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของระบบ ดังนั้น วิฤติการณ์ เป็นมีความจำเป็นและอยู่ในตัวระบบทุนนิยมนั้นนั่นเอง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่ง Harvey ยืนยันได้จากการวิเคราะห์ของเขา คือ การสรุปว่า “แท้จริงแล้วแม้โดยทั่วไป จะไม่เกิดวิฤติการณ์ขึ้น แต่วิฤติการณ์มิได้หายไปไหนแต่ได้ถูกย้ายถ่ายเทไปเรื่อยๆ เท่านั้น” (หน้า 117) ทั้งที่ถูกย้ายไปยังส่วนอื่นของระบบ และที่ถูกย้ายไป **สู่องค์การพาณิชย์ที่แวดล้อมระบบอยู่**

บทที่ 5 “Capital Evolves” อาจเป็นส่วนที่เป็นนวัตกรรมและสำคัญที่สุดของหนังสือ เพราะเป็นการวางกรอบ “ทฤษฎีร่วมวิวัฒนาการระหว่างวงล้อมกิจกรรม หรือ Co-evolution of activity spheres theory” ซึ่งจะใช้วิเคราะห์วิวัฒนาการของทุนนิยม ตั้งแต่ช่วงปี 1750 เป็นต้นมา การไหลเวียนของทุนนิยมจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ มากมายซึ่ง Harvey ได้แบ่งออกเป็น “วงล้อมกิจกรรม ทั้ง 7 วงล้อมกิจกรรม หรือ the seven activity spheres” (หน้า 124) ซึ่งในที่นี้จะขอใช้ทับศัพท์เพื่อความกระชับ และเข้าใจไม่คลาดเคลื่อน ทั้งนี้ Harvey อ้างว่า “แต่ละ activity sphere (ทั้ง 7) มีการวิวัฒนาการตามบริบทในตัวของตัวเองโดยที่ยังคงปฏิสัมพันธ์กับ sphere อื่นๆ” (หน้า 123), ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั้นมีทั้งที่เกื้อกูลและขัดแย้งกัน โดย activity sphere ทั้ง 7 ประกอบด้วย “

- 1) เทคโนโลยีและรูปแบบองค์กร
- 2) ความสัมพันธ์ทางสังคม
- 3) โครงสร้างเชิงสถาบันและการบริหาร
- 4) กระบวนการแรงงานและการผลิต
- 5) ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ
- 6) การผลิตสร้างซ้ำเดิมของชีวิตประจำวันมนุษย์และสิ่งมีชีวิต
- 7) มโนทัศน์ต่อโลก” (หน้า 123)

Harvey ยืนยันว่า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม “ทุนจะต้องบริหารจัดการกับ ทั้ง 7 activity sphere เพื่อให้ทุนสามารถขยายตัวได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ต่อปี แบบทบต้นต่อเนื่องต่อไปให้ได้” (หน้า 130)

Harvey อ้างถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของทฤษฎีนี้ดีกว่า “คำอธิบาย

การอุบัติของระบบทุนนิยมขึ้นมาจากระบบศักดินาของ Marx ทั้งหมดสามารถนำมาเรียบเรียงหรือสามารถอ่านตีความได้ใหม่ได้ไม่แตกต่างไปจากเดิมด้วยการอธิบายการวิวัฒน์ของทั้ง 7 activity sphere และต้องทั้ง 7 โดยไม่สามารถตัดทอนให้เหลือเพียงการวิวัฒน์ของ sphere เพียงอันใดอันหนึ่งเท่านั้นได้" (หน้า 135) ซึ่งแน่นอนที่เขาออกตัวไว้ก่อนว่า "ด้วยน้ำหนักที่มากน้อยไม่เท่ากัน" (หน้า 134) ซึ่งด้วยทฤษฎีนี้ในท้ายบทนี้ เขาได้ให้แนวทางการปฏิวัติทุนนิยมในเชิงทฤษฎีไว้ก่อนเลยว่า "เราเริ่มต้น (ปฏิวัติ) จากที่ไหนก็ได้ทุกแห่ง ตราบใดที่เราไม่หยุดอยู่เพียงแค่ว่าที่เราเริ่มต้นการปฏิวัติต้องเป็น 'การเคลื่อนไหว (movement)' ในความหมายรวมทั้งหมดของคำๆ นี้" (หน้า 138) พร้อมทั้งเตือน "การเคลื่อนไหว"ทั้งหลายว่า "...ทุนนิยมพร้อมที่จะฉกฉวยตักตวงและปั่นหัวการเคลื่อนไหวเหล่านี้ด้วยการทำให้แปลกแยกเพื่อทำให้ชนชั้นที่สำคัญแตกแยก และด้วยการทำให้ทุกสิ่งอย่างกลายเป็นสินค้าและกวาดต้อนแปรรูปทั้งอุปสงค์เทียมและจริงไปเป็นเพียงตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market)" (หน้า 131)

บทที่ 6 "The Geography of It All" และบทที่ 7 "Creative Destruction on the Land" (ตามชื่อก็บอกอยู่ชัดเจนแล้ว) เป็นความพยายามในการนำประเด็นเชิงภูมิศาสตร์และการพัฒนาอย่างไม่เท่าเทียมกันในเชิงพื้นที่ตลอดช่วงเวลาการพัฒนาของทุนนิยมมาผนวกเข้ากับกรอบแนวคิดและทฤษฎีทั้งหมดที่ผ่านมา ซึ่งกล่าวแล้วว่าทำได้อย่างมีสีสันลงตัวและน่าสนใจ และแน่นอนว่า ประเด็นเชิงพื้นที่ย่อมเป็นที่น่าสนใจที่สุดด้วยในการวิเคราะห์วิกฤติการณ์ทางการเงินครั้งล่าสุดนี้ ซึ่งอาจเรียกว่า "วิกฤติการณ์หนี้สินเงินกู้ยืมของสหรัฐอเมริกาด้วยคุณภาพ (Subprime Mortgage Crisis)" ซึ่ง Harvey อธิบายว่า การลงทุน (เก็งกำไร) ในสินทรัพย์ซึ่งมีอสังหาริมทรัพย์เป็นส่วนสำคัญเป็นช่องทางหนึ่งในการลงทุนซ้ำให้กับทุนที่สะสมขึ้นเรื่อยๆ และก่อให้เกิดการไหลเวียนต่อไปเรื่อยๆ จึงแทบจะเป็นธรรมชาติของทุนนิยมที่โดยตัวของมันเองต้องสร้างพื้นที่ (space) ขึ้นใหม่อย่างไม่หยุดหย่อนแพร่กระจายซึ่งแปรรูมิสภาพให้กลายเป็นชานเมืองเพื่อการอยู่อาศัย ในขณะที่เดียวกันกับที่ข้อจำกัดเชิงพื้นที่นั่นเองทำให้เกิดการกระจุกตัวของความเป็นเมืองที่บริเวณศูนย์กลางมีการพัฒนาเข้มข้นขึ้นเรื่อย แม้ตลอดช่วงเวลาการพัฒนาของทุนนิยมที่ผ่านมา

ความพยายามอย่างมากที่จะลดทอนแรงเสียดทานเชิงพื้นที่เหล่านี้ แต่ไม่ว่าข้อจำกัด และแรงเสียดทานเชิงพื้นที่จะมีมากเพียงใดก็ตาม ด้วย “ความคุ่มทุน” ทางธุรกิจ ของการลงทุนเท่านั้น ก็อาจสามารถทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การทำลายอย่างสร้างสรรค์ (Creative Destruction)” ได้เสมอ ไม่เว้นแม้แต่ในเชิงพื้นที่ ซึ่งเมื่อการทำลายอย่าง สร้างสรรค์เกิดขึ้นที่ใด นั่นก็หมายถึง ช่องทางหรือพื้นที่ใหม่ๆ ในการลงทุนซ้ำแล้ว ซ้ำเล่าั่นเอง ทว่าการทำลายอย่างสร้างสรรค์ในเชิงพื้นที่นั้นแม้ทำได้ แต่ทุนก็สามารถ ทำได้อย่างเชื่อใจซ้ำอืดอาดกว่าอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการทำลายอย่างสร้างสรรค์ ที่ทุนกระทำต่อองค์คัพพพื่นๆ จนเมื่อทุนไม่สามารถทำได้ทันทั่วถึง “พื้นที่” ในรูปของ อสังหาริมทรัพย์จึงได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่วิกฤติการณ์ทางการเงินครั้ง ล่าสุดดังกล่าวไปแล้ว ซึ่งที่จริงแล้ว Harvey ได้นำมาเรียบเรียงสอดแทรกผนวกเข้า กับภาพรวมทั้งหมดตามทฤษฎีของเขาเองอีกครั้งหนึ่ง

บทสุดท้าย บทที่ 8 “What is to be Done? And Who is Going to Do It?”

นี่เองที่ Harvey ได้พยากรณ์ว่า ทุนนิยม โดยชนชั้นนายทุน ย่อมสามารถหาทางผ่าน พันวิกฤติการณ์ครั้งนี้ไปได้อย่างแน่นอน แต่ก็ต้องความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสของ ชนชั้นอื่นๆ พร้อมทั้งให้นิยามของคำว่า ชนชั้น (class) ว่า แท้จริงแล้วไม่สามารถเจาะ จงไปที่ใครได้ เพราะชนชั้นเป็นบทบาทซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่คนๆ นั้นมีต่อคนอื่น โดย “บทบาทชนชั้นนายทุน คือ การใช้เงินเพื่อบังคับสั่งการแรงงานหรือสินทรัพย์ของ คนอื่น และ เพื่อใช้การบังคับสั่งการนั้นเพื่อทำกำไร และสะสมทุน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มอำนาจ บังคับสั่งการของตนที่มีต่อแรงงานหรือสินทรัพย์เหล่านั้นให้มากขึ้น” (หน้า 232)

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ Harvey จะนำเสนอคำตอบสุดท้ายของเขา เขาได้ ยกเหตุการณ์ที่เล่าถึงคำตอบของนักเศรษฐศาสตร์แห่ง The British Academy ต่อพระ ราชินีแห่งสหราชอาณาจักรว่า ความผิดพลาดในการตระหนักถึงช่วงเวลา ความกว้าง ขวาง ความรุนแรงของวิกฤติการณ์ครั้งล่าสุดนี้ แม้มีเหตุผลบ่งชี้จำนวนมากนั้น เป็น เพราะ “อุปาทานร่วมของเหล่าผู้ปรารถนาเรื่องจำนวนมาก ทั้งในและนานาชาติ ต่อ ความเข้าใจในความเสียงของระบบในฐานะที่มีนรวมกันเป็นระบบทั้งหมด” (หน้า 235) ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นถึงหายนะจากการเข้าใจส่วนประกอบ (อย่างลึกซึ้ง) แต่มิได้มอง เห็นถึง (ความล่มสลายเชิงโครงสร้าง) ระบบทั้งหมด จนกระทั่งทักทักเอาเองว่า ระบบ

คงดำเนินต่อไปได้อย่างที่มัน (ดีนรณ) ดำเนินต่อเนื่องมา

เพื่อตอกย้ำและขยายความคำตอบต่อทางออกจากทุนนิยมในเชิงทฤษฎีในบทที่ 5 Harvey ได้ประมวลและนำเสนอ “การเคลื่อนไหวทางสังคม” ทั้งที่อ้างว่าเป็นไปเพื่อต่อต้านทุนนิยมหรือไม่ก็ตามอย่างน้อย 5 กระแสหลัก พร้อมทั้งวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีร่วมวิวัฒนาการของเขาให้เห็นถึงความย้อนแย้งและไม่เพียงพอของแต่ละกระแสหลักเหล่านั้น ก็เพื่อนำไปสู่การยืนยันคำตอบสุดท้ายในเชิงทฤษฎีของเขานั้นเอง แต่ในครั้งนี้ได้เขายังได้ยืนยันถึงความจำเป็นในการเข้ายึดอำนาจรัฐ (หน้า 256) พร้อมทั้งนำเสนอแนวทาง (ที่อาจถูกประชดประชันว่า สร้างสรรค์และเป็นรูปธรรม) ในการผ่นพลังการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งหลายด้วยการเปลี่ยนจากคำว่า “Communist” ในฐานะผู้ที่ต่อต้านทุนนิยม ไปเป็น “the Party of Indignation” เพื่อต่อต้านกลุ่มนายทุน “the Party of Wall Street” (หน้า 260) พร้อมทั้งสำคัญอีกครั้งในสองย่อหน้าถัดมา ว่า “สิ่งที่ต้องทำนั้น ต้องการความมุ่งมั่นแบบกัดไม่ปล่อย ความอดทนบากบั่น และความเฉลียวฉลาดทันเล่ห์เหลี่ยม พร้อมๆ กับแนวโน้มซึ่งมีบ่อเกิดมาจากจิตใจอันเป็นธรรมชาติที่ไม่ยอมถูกดักดวงผลประโยชน์เพื่อการสะสมทุนแบบทบต้นอย่างที่เป็นอยู่”

เมื่อ “อนาคตที่แตกต่างไปจากที่ทุนนิยมพร่าพยากรณ์” (หน้า 259) เป็นสิ่งที่ Harvey อ้างว่าเขาและเหล่าคอมมิวนิสต์นำเสนอ พร้อมทั้งทำให้เราเชื่อแล้วว่า ทุนนิยมจะต้อง “ถูกทำให้สิ้นสุดลง” ทั้งที่ยังมิได้ตอบคำถามสำคัญที่สุดซึ่งย่อมตามมาหากเราทำการยึดคตินอำนาจรัฐตามข้อเสนอของเขาว่า ซึ่งหากเราจะมองได้ว่า Harvey เห็นว่าคงไม่มีความจำเป็นต้องมีรัฐ ในฐานะองค์กรอยู่ก็ตามที ก็ยังคงไม่หมดคำถามต่อหน้าที่อย่างหนึ่งของรัฐซึ่ง Harvey แจกแจงไว้ต้อง “ทวงคืนการบังคับสั่งการทางสังคมในการผลิตและแจกจ่ายมูลค่าส่วนเกิน” (หน้า 228) นั้นยังคงจำเป็นต้องการโครงสร้างหรือสถาบันทางสังคมแบบอื่นใดอีกหรือไม่ เพื่อให้สังคมรุ่นใหม่กลายเป็นอนาธิปไตยและ/หรือกลายเป็นเผด็จการเช่นที่ผ่านมาในอดีต ซึ่ง Harvey เพียงยืนยันถึงความเป็นไปได้ด้วยความเชื่อส่วนตัวเพียงเท่านั้นราวกับว่า ประวัติศาสตร์จะไม่ซ้ำรอย ซึ่งปัญหานี้อาจเป็นปัญหาหมกมุ่นและจินตนาการของศาสดาพยากรณ์ฝ่ายซ้ายทุกคนที่ต้องถูกตั้งคำถามต่อ “การควบคุมจัดการตนเอง หรือ autonomy” ถ้าหากไม่สามารถนำเสนอโครงสร้างอำนาจนอก

เหนือไปจากแบบที่มีส่วนผสมของการรวมศูนย์ของอำนาจอยู่ด้วยเลย นอกจากนี้แล้ว เป็นไปได้หรือไม่ หรือเราจะมั่นใจได้อย่างไรว่า ทางเลือกที่แตกต่างออกไปนั้นจะไม่เลวร้ายกว่าเดิม (ประวัติศาสตร์ไม่ซ้ำรอยแบบเดิม) ภายใต้ความน่าจะเป็นที่ Harvey ตั้งความหวังไว้

นอกจากนี้ ผู้อ่านหลายท่านที่คุ้นเคยกับงานของปัญญาชนฝ่ายซ้ายคงไม่สามารถหลงลืมที่จะนึกไปถึงข้อเสนอของ Hardt และ Negri เรื่อง *Multitude* ซึ่งเน้นไปในเชิงการต่อต้านอำนาจทางการเมือง ที่เริ่มปรากฏใน *Empire* (2000) ซึ่งถึงกับขยายความเป็นหนังสืออีกเล่มต่อมาที่ชื่อว่า *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire* (2004) แต่ก็คงไม่แปลกใจที่ในกิตติกรรมประกาศของ *Empire* (2000) จะมีชื่อของ Harvey เป็นหนึ่งในนั้นด้วย บางทีปัญญาชนฝ่ายซ้ายอาจจะอ่อนแอและต้องการหาแนวร่วมเพิ่มเติมซึ่งอาจทำได้ง่าย ๆ อีกวิธีหนึ่งด้วยการเปลี่ยนวลีที่ว่า “Workers of the world, unite!” ใน *The Communist Manifesto* (1848) ให้กลายเป็น “People of the world, unite!” แต่หากเราเชื่อ Marx ที่กล่าวว่า ทุนนิยมต้องวิวัฒนาการถึงจุดสูง (เลวร้าย) ที่สุดก่อน นั่นก็ไม่แปลกหากตอนนั้น “People of the world” จะสามารถเอาชนะทุนและยึดอำนาจรัฐมาได้ (อย่างยากเย็น) ในที่สุด แต่ก็คงต้องวนกลับมาซ้ำที่เดิมว่า “แล้วอย่างไรต่อ” พร้อมกับเกิดคำถามใหม่ด้วยว่า “ถึงเวลานั้นเวลาหรือยัง” ซึ่ง Harvey อาจยังคงยืนยันด้วยวลีสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ว่า “เลยเวลานั้นแล้ว” (หน้า 260)

สิ่งที่สำคัญที่สุดในเชิงทฤษฎีอาจอยู่ที่ Harvey ไม่ได้วิเคราะห์หรือคาดการณ์ต่อไปเลยว่า เมื่อทุนนิยมหมดสิ้นไปแล้ว สิ่งที่มาใหม่นั้นจะคงต้องอยู่ภายใต้ทฤษฎีวิวัฒนาการของ activity sphere ทั้ง 7 ของเขาหรือไม่ และจะต้องหาทางดิ้นรนต่อสู้กับปรากฏและขีดจำกัดทั้ง 6 เช่นเดียวกับทุนนิยมกำลังทำอยู่ (ตลอดเวลาจนกว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เพื่อดูดซับทุนส่วนเกิน) เหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร หรือองคาพยพทั้งหมดจะเปลี่ยนแปลงไปจนสิ่งเหล่านั้นหายไปหรือไม่ อย่างไร

หรืออาจกล่าวได้ว่า การที่ Harvey สร้างทฤษฎีวิวัฒนาการของ activity sphere ทั้ง 7 ขึ้นมานั้น ถือเป็นการขยายพื้นที่หรือ sphere ของความย้อนแย้งทั้งหลาย รวากับมันครอบคลุมทุกมิติของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งด้านหนึ่งมันทำให้เขาสามารถสร้างคำอธิบายได้ครอบคลุม เข้าเคาและมีสีสัน แต่ในขณะเดียว

กันกับที่มันได้กลับกลายเป็นการลดทอนพลังของการสร้างคำตอบต่อความย้อนแย้ง เหล่านั้นในเชิง Dialectics แบบที่ Marx ได้เคยทำมา เพราะดูเหมือนว่า ความย้อนแย้งเหล่านั้นมันอาจจะไม่สะสมจนถึงจุดแตกหัก หาก (ถูกทำให้) ไหลเลื่อนไปสู่ sphere ต่างๆ ซึ่งอาจทำให้จุดจบของอภิมหาโครงการของ Marx หรือ “the General Collapse of All Dualism” ต้องถูกเลื่อนออกไปอีก “อย่างไม่มีกำหนด” แม้เขาจะอ้างว่า มันล่าช้ามามากเกินรอแล้วก็ตาม

โดยทั่วไปในปัจจุบันนี้ เมื่อเรากล่าวถึงหลักการหรือทฤษฎีเพื่อปลดปล่อยมนุษยชาติแบบมาร์กซิสที่ได้ถูกใช้งานมาแล้ว ได้เปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาหรือจุดอ่อนในแก่นแกนเชิงทฤษฎีอย่างน้อย 4 ประการด้วยกัน คือ

1) การสร้างคำพยากรณ์จากกระบวนการ (ที่มาร์กอ้างว่า “แน่นอน”) ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งย่อมเป็นความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในเชิงฐานคิดของแนวคิดแบบมาร์กซิสทั้งหมดอยู่แล้ว และแม้ปัจจุบันกระบวนการทางประวัติศาสตร์จะถูกทำลายด้วย “ความไม่แน่นอน” ส่วนหนึ่งย่อมมาจากความสามารถในการรวบรวมข้อเท็จจริงเชิงประวัติศาสตร์อันมากมายหลากหลายในปัจจุบัน ที่อาจทำให้การหาความ “ชัดเจน” กันทำได้ยากขึ้น และย่อมทำให้ “ความสามารถในการพยากรณ์” ลดต่ำลง ทั้งนี้ยังไม่นับผลกระทบอันเกิดมาจากทฤษฎี “ความไม่แน่นอน” ทั้งหลายในทางวิทยาศาสตร์ในทุกๆ ระดับ ที่ปัจจุบันดูแล้วแทบจะไม่น้อยหน้าไปกว่าความไม่แน่นอนในทางสังคมศาสตร์ ที่หากจะขุดค้นกันให้ถึงที่สุดแล้ว ความทรงพลังของมาร์กซิสส่วนสำคัญส่วนหนึ่งก็มาจากการอ้างตัวว่า มีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่มีความถูกต้องเที่ยงตรงและแน่นอนนั่นเอง

2) การให้ความสำคัญกับ “พรรค (คอมมิวนิสต์)” รวมถึง “ปัญญาชน” ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมขององค์ความรู้ทั้งหลายในการต่อต้านล้มล้างทุนนิยม ซึ่งเป็นการลดทอนความสำคัญขององค์พหุอื่นๆ ในสังคม และแน่นอนว่า Harvey ก็เป็นหนึ่งในกรหันหลังกลับไปให้ความสำคัญแก่ “ปัจเจก” ทั้งหลายดังได้กล่าวแล้ว แต่ในขณะเดียวกัน Harvey ได้ลด (ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม) บทบาทของปัญญาชนลงสู่การให้หรือแพร่กระจายความรู้เท่าทัน “ทุน” ไปสู่ปัจเจกทุกคน เพื่อให้เกิดความตระหนักและสร้างหรือรวมพลังกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งอื่นที่เหล่ามาร์กซิสอ้างว่า ดีกว่า ซึ่งเมื่อเรากล่าวถึงปัจเจกแต่ละคนเมื่อไร เรามักตระหนัก

ถึงพลังอันจำกัดและน้อยนิด ในขณะที่หากเรากล่าวถึงกลุ่มก้อนทางความคิดก็คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากหัวหน้า หรือผู้นำ ซึ่งแม้มีฐานคิด เป้าหมาย หรือคุณค่าตรงกัน ก็เป็นไปได้ยากที่จะมีความเห็นต่อข้อเท็จจริง สถานการณ์ จังหวะ และโอกาส ตลอดจนยุทธวิธี หรือวิธีการที่สอดคล้องตรงกันไปทั้งหมดได้

3) การให้ความสำคัญกับ “แรงจูงใจทางวัตถุ” ในเชิงโครงสร้างที่เป็นเหตุและผลที่แข็งแกร่งมากเกินไป สำหรับมนุษย์เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งปัจจุบันแรงจูงใจในด้านอื่นๆ ได้รับการศึกษาและพัฒนาในเชิงทฤษฎีอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางในการศึกษาทางจิตในปัจจุบันหลายแขนง โดยเฉพาะในทาง “จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)” ของ Sigmund Freud ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อน และความขัดแย้งภายในจิตใจ ของปัจเจกซึ่งในที่สุดแล้วเป็นการแย่งชิงหรือการสร้างสมดุลระหว่างสัญชาตญาณดิบหรือพลังฝ่ายที่ถูกกล่าวหาว่าชั่ว (id) และพลังฝ่ายที่เชื่อว่าดีหรือสูงส่งกว่า (super-ego) โดยตัวตน (ego) เป็นตัวประสานจัดการกับความ เป็นจริงที่เป็นอยู่ โดยที่ไม่สามารถจะตัดหรือทำลายพลังฝ่ายที่ชั่วให้หมดไปไม่ได้โดยสิ้นเชิง ได้มาสู่ค่าสปรมาทที่สำคัญต่อทุกๆ แนวคิดและทฤษฎีทั้งหลายที่ให้ความสำคัญกับ “ปัจเจก” ซึ่งแม้ด้วยฐานคิดที่ต่างกัน แต่ Marx ก็หลีกเลี่ยงการให้ความสำคัญกับ “ปัจเจกโดยทั่วไป” ดังที่เขาให้ความสำคัญกับเฉพาะชนชั้นแรงงาน มิใช่ชาวนาชาวไร่โดยทั่วไป เพราะเชื่อว่าชาวนาชาวไร่ล่าหลังและไม่ก่อให้เกิดการผลิตที่มีประสิทธิภาพอันเป็นแรงจูงใจทางวัตถุอยู่นั่นเอง แต่เมื่อ Harvey ให้ความสำคัญกับปัจเจกโดยทั่วไป ก็คงต้องกลับมาถกเถียงกันในประเด็นเหล่านี้ต่อไป เพราะดูเหมือนว่า ปัจเจกบางส่วนยังคงพอใจในทุนนิยม แม้จะตระหนักถึงด้านลบทั้งหลายของมัน เพราะทุนยังคงตอบสนองแรงจูงใจด้านอื่นๆ ของเขาได้ดีอยู่แล้วนั่นเอง

นอกจากนี้ การคิดวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างแบบมาร์กซิส หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การคิดวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างนิยมทั้งหมด ได้ถูกบั่นทอนความทรงพลังลงเป็นอย่างมาก ทั้งด้วยแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม และแนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์น

4) ความไม่ชัดเจนต่อ “ความเป็นประชาธิปไตย” ซึ่งความไม่ชัดเจนดังกล่าว ทำให้ไม่แน่ใจว่า สิ่งที่มาร์กซิสพยากรณ์ไว้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือไม่ หรือเป็นประชาธิปไตยแบบไหน หรือที่จริงแล้วประชาธิปไตยจำเป็นหรือไม่ อย่างไร

ในสังคมนิยมหลังทุนนิยม

จากที่ปัญหาหรือจุดอ่อนในเชิงทฤษฎีอย่างน้อย 4 ประการที่กล่าวมานั้น เมื่อเทียบเคียงกันภาพรวมของการผลิตคำอธิบายถึงอดีตและปัจจุบัน เพื่อประกอบสร้างเป็นคำพยากรณ์และคำปลุกเร้าของ Harvey ถือได้ว่าเข้ายังคงยึดหลักการแบบมาร์กซิส แม้ได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นจุดอ่อน ในขณะเดียวกันก็ดัดแปลงเพิ่มเติมและขยายขอบเขตความขัดแย้งออกไปให้ครอบคลุมทุกมิติของชีวิต

อนึ่ง ฐานที่มาของทฤษฎีร่วมวิวัฒน์ ที่หากมาจากการคิดต่อยอดหรือขยายขอบเขตไปจากวัตถุนิยมวิภาษวิธีเดิมของ Marx แล้วละก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตอบและถกเถียงกันกับทฤษฎีของการวิวัฒนาการในแบบของ Darwin ซึ่งเป็นแบบที่มีความหลากหลายครอบคลุมทุกมิติอยู่แล้วในตัวเอง ในขณะที่เป็นทฤษฎีที่ไม่มีจุดหมายหรือจุดสิ้นสุดในตัวเองนั่นคือ สิ่งมีชีวิตวิวัฒน์ไปเพียงเพื่อ “ความอยู่รอด” และความอยู่รอดย่อมขึ้นกับบริบททั้งหลายทั้งปวงที่แวดล้อมสิ่งมีชีวิตนั้นอยู่ซึ่งนั่นหมายความว่า เมื่อบริบทเปลี่ยนสิ่งมีชีวิตก็ต้องวิวัฒน์ตามไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้นั้นได้จึงหมายความว่า เมื่อ Harvey ได้ขยายขอบเขตของวัตถุนิยมวิภาษวิธีแบบเดิมออกไปจึงกลับกลายเป็นการทำทลาย “จุดจบสุดท้าย” ของการวิวัฒน์ เพราะหากสังคมมนุษย์จะหยุดนิ่งในแง่ที่มีการผลิตเชิงวัตถุได้เพียงพอกับความจำเป็นของคนทุกคนก็ตาม แต่แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่บริบทอื่นๆ ที่ Harvey อ้างถึงทั้งหมดโดยเฉพาะประเด็นร่วมสมัยที่ชัดเจนสำคัญที่สุดในปัจจุบัน คือความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในขณะที่ประเด็นย่อยในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกหรือความมีตัวตนของปัจเจกอาจถูกอ้างเหมาะสมเอาได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความจำเป็นในการปรับตัวไปตามทุนหรือทุนเป็นตัวสร้างความไร้เสถียรภาพให้กับสังคม และย่อมหมดไปเมื่อทุนนิยมล่มสลาย แต่หาก “โลกกายภาพ” ยังคงไม่หยุดนิ่ง และ “จักรวาล” ยังคงเคลื่อนไหว การที่ Harvey อ้างว่า ทฤษฎีการวิวัฒน์ของเขาจะถึงจุดสูงสุดซึ่งเป็นจุดจบตามแบบของ Marx หรือ Hegel ละก็แทบจะเป็นไปไม่ได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การขยายขอบเขตออกไปเพื่อสร้างคำอธิบายได้ดียิ่งขึ้นกลับเป็นการลดทอนพลังในการพยากรณ์ของ Harvey ลงไปพร้อมๆ กันด้วย

Harvey จึงอาจไม่ต่างจาก Marx มากนักในแง่ที่ว่า เขาทั้งสองใช้แรงงานและความพยายามส่วนใหญ่เพื่อเปิดเผยให้เห็นข้อบกพร่อง ความเลวร้าย หรือ

แนวโน้มที่จะล้มเหลวของสิ่งหรือระบบที่เป็นอยู่และเขาทั้งสองไม่เห็นชอบด้วย ทั้งนี้ไม่ใช่เพียงแค่เรียกร้องให้ผู้คนคล้อยตามและปรับปรุงแก้ไข แต่เพื่อปลุกเร้าเรียกร้องให้ลุกขึ้นมาลงมือกระทำการล้มล้างเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้น (ซึ่งคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า Marx เคยทำได้ผลอย่างน้อยก็เป็นผลในการล้มล้างสำเร็จมาแล้ว) แต่เขาทั้งสองกลับให้ความสำคัญน้อยกว่าในการใช้ความพยายามที่จะกล่าวถึง “สิ่งที่เขาอยากให้เป็น” ได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงแนวทางและวิธีการเชิงปฏิบัติที่จะวิวัฒน์ไปสู่คำตอบสุดท้ายที่เขาอยากให้เป็น และหากมั่นใจว่าคำตอบสุดท้ายนั้นมิได้ถูกยืนยันว่าเราจะได้มันมาในทันทีทันใดและมีอาจเลือนไหลกลับกลายเป็นสิ่งอื่นใดไปได้อีกเมื่อล้มล้างของเดิมสำเร็จ